

عنوان درس: از کره‌ی جغرافیایی چه می‌آموزیم؟

هدف کلی: آشنایی با چگونگی پراکندگی قاره‌ها و اقیانوس‌های کره‌ی زمین
هدف‌های جزئی:

- ۱- آشنایی با نحوه و چگونگی پراکندگی خشکی‌ها و آب‌های زمین
- ۲- آشنایی با نام قاره‌ها و اقیانوس‌ها
- ۳- آگاهی از نسبت و وسعت آب‌ها به خشکی‌ها
- ۴- آگاهی از موقعیت قاره‌ها نسبت به خطوط فرضی استوا و نصف‌النهار مبدأ

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- موقعیت قاره‌ها و اقیانوس‌ها را روی کره یا نقشه‌ی جغرافیایی نشان دهند.
- ۲- نام قاره‌ها را به ترتیب وسعت بنویسند.
- ۳- قاره را تعریف کنند.
- ۴- نسبت خشکی‌ها و آب‌های کره‌ی زمین را بیان کنند.
- ۵- اقیانوس‌ها را نام ببرند.
- ۶- استقرار آب‌ها را در چاله‌های بزرگ زمین به شکل اقیانوس توضیح دهند.

از دانش‌آموزان بخواهید با توجه به معلومات سال‌های گذشته‌ی خود و با توجه به تفاوت رنگی که بر روی کره مشاهده می‌کند حدود اقیانوس‌ها و قاره‌ها را از یکدیگر متمایز کند. از دانش‌آموز دیگری بخواهید نام قاره‌ها را از روی کره بخواند. سومین دانش‌آموز نام اقیانوس‌ها را با صدای بلند بگوید.

سپس برای این که دانش‌آموزان بفهمند که

وسایل مورد نیاز: گچ، تخته، کره‌ی جغرافیایی، نقشه‌ی جهان نما (دیواری) مقوای رنگی، خط‌کش، چسب، قیچی، کاغذ پوستی برای ۵ گروه و نقشه‌ی کتاب درسی.

روش پیشنهادی ارائه‌ی درس: عنوان درس را روی تخته بنویسید. یک کره‌ی جغرافیایی را به کلاس بیاورید و به دانش‌آموزان نشان دهید. از یکی

- ۱- آسیا ۲- امریکا ۳- افریقا ۴- قطب جنوب
- ۵- اروپا ۶- استرالیا
- ۲- شمالی، شرقی
- ۳- آسیا، اروپا، افریقا
- ۴- امریکا
- ۵- آسیا، اروپا
- ۶- استرالیا، قطب جنوب
- ۷- امریکا، افریقا
- ۸- اروپا، افریقا

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

۱- روی نقشه‌ی گنگ نام اقیانوس‌ها و قاره‌ها را بنویسید و خط استوا و نصف‌النهار مبدأ را رسم نمایید.

۲- چند درصد سطح زمین را آب‌ها فرا گرفته‌اند؟ (به طور تقریبی)

- ۷۰ درصد ۶۰ درصد ۵۰ درصد
- ۳۰ درصد

- نمونه‌ی فعالیت‌های کتاب

دانستنی‌های معلم:

اقیانوس: پهنه‌های وسیعی از آب شور که ۷۰/۷۸ درصد از سطح کره‌ی زمین را گرفته‌اند. بزرگترین اقیانوس جهان اقیانوس کبیر یا آرام است. نام آرام را ماژلان به این اقیانوس داد، زیرا اولین باری که از آن گذشت با توفان سختی مواجه نشد. دیگر اقیانوس‌های جهان عبارتند از هند، اطلس و منجمد شمالی.

اقیانوس‌ها در واقع چاله‌های بزرگ پوسته‌ی زمین هستند که از آب پر شده‌اند از دانش‌آموزان سؤال کنید: آیا ممکن است قاره‌ها روی آب شناور باشند؟ خیر... وقتی از روی ساحل قدم به داخل آب دریا می‌گذارید زیر پای شما چیست؟ خشکی... هر چه بیشتر در آب دریا جلو می‌روید عمق آب بیشتر می‌شود... کف دریاها و اقیانوس‌ها از چه پوشیده شده است؟ آیا تاکنون فیلمی که موجودات اعماق دریاها را نشان بدهد دیده‌اید؟ آیا می‌دانید در کف اقیانوس‌ها و دریاها گیاهانی زندگی می‌کنند؟ سپس نتیجه‌گیری کنید که قاره‌ها در زیر آبها امتداد یافته است و با استفاده از تصویر کتاب نشان دهید که اقیانوس‌ها، چاله‌های سطح زمین هستند که از آب پر شده‌اند. از دانش‌آموزان سؤال کنید وسعت آب‌های کره‌ی زمین بیشتر است یا وسعت قاره‌ها؟

می‌توانید کلاس را به چند گروه تقسیم کنید و از هر گروه بخواهید ابتدا با استفاده از کاغذ پوستی شکل قاره‌ها را از روی نقشه‌ی کتاب یا نقشه‌ی دیواری بر روی مقوای رنگی کپی کنند و بعد محدوده‌ی تقریبی این قاره‌ها را از مقوای رنگی بریده و روی مقوا یا کاغذ سفید بچسبانند. در چسباندن قاره‌ها، موقعیت تقریبی آنها را رعایت و با خط‌کش خطوط استوا و نصف‌النهار مبدأ را رسم نمایند. همه‌ی فعالیت‌های این درس باید در کلاس انجام شود. از گروه‌ها بخواهید به فعالیت‌های درس پاسخ دهند و پاسخ صحیح را به کلاس ارائه نمایند.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب:

از دانش‌آموزان بخواهید نمودار را مطالعه کنند.

به آن بخش از آب‌های سه اقیانوس آرام، هند و اطلس که پایین‌تر از 5° عرض جنوبی قرار گرفته و غالباً یخ بسته‌اند، اقیانوس منجمد جنوبی می‌گویند. عمیق‌ترین نقطه‌ی اقیانوسی گودال ماریان در نزدیکی فیلیپین است که حدود ۱۱ هزار متر ژرفا دارد. اقیانوس‌ها منابع عظیم تولید رطوبت، منابع عظیم غذا هستند و مسیرهای مناسبی برای حمل و نقل آسان‌تر و ارزان‌تر محسوب می‌شوند.

قاره: توده‌ای بزرگ و شکسته شده ناشی از پوسته‌ی زمین که دارای وحدت طبیعی و جغرافیایی خاص باشد.

این توده‌های بزرگ در سطح زمین عبارتند از آسیا، اروپا، افریقا، امریکا، استرالیا و اقیانوسیه و قطب جنوب.

نظریه‌ی جابجایی قاره‌ها: نظریه‌ی جابجایی قاره‌ها ابتدا در سال ۱۸۵۸ میلادی به وسیله‌ی سیندر Sinder و در سال ۱۹۰۸ میلادی به وسیله‌ی تیلور Taylor عنوان شد و بالاخره در سال ۱۹۱۵ به وسیله‌ی Wegner تکمیل گردید و به نام او نظریه‌ی تئوری وگنر نامیده می‌شود.

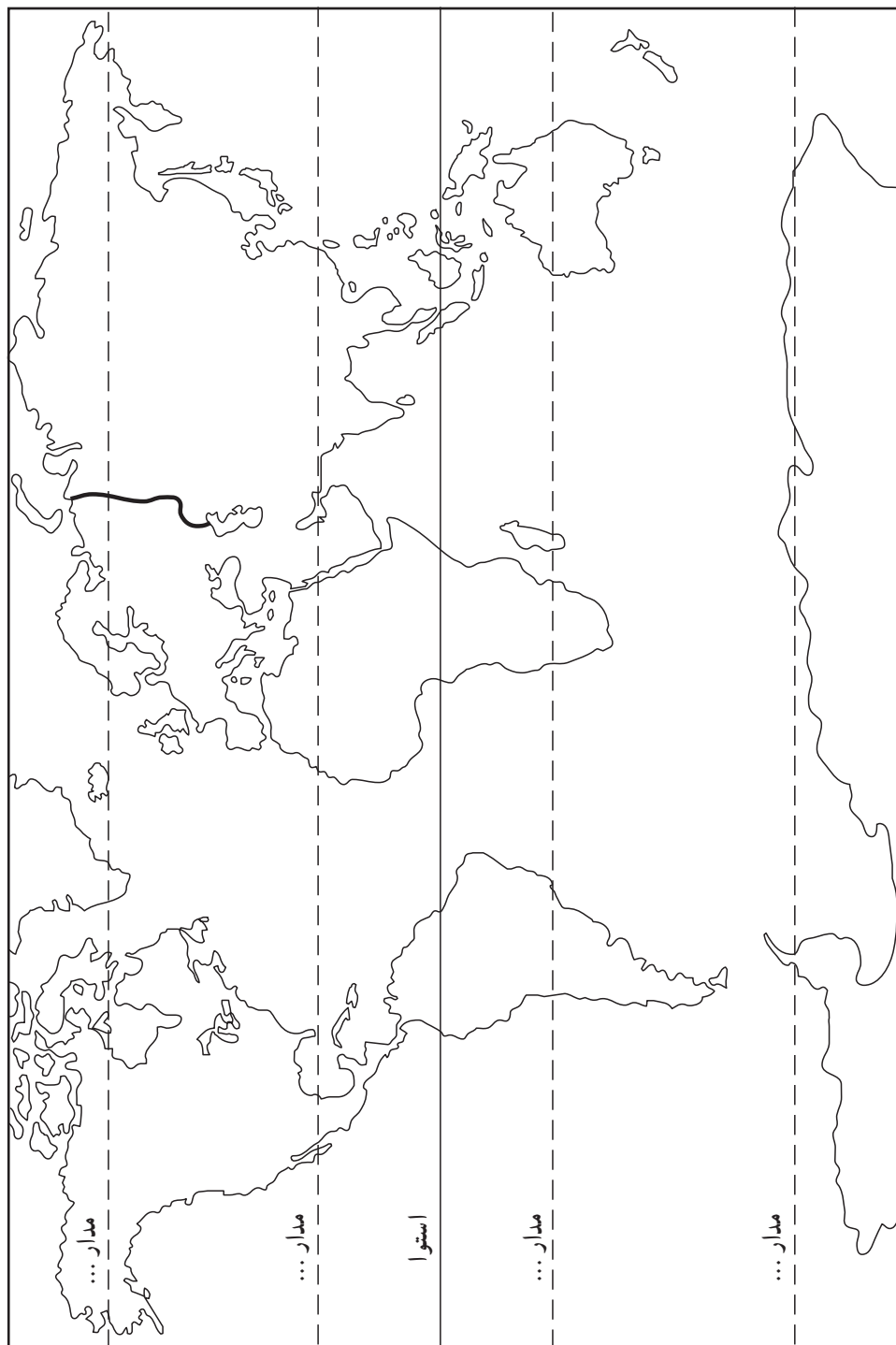
براساس این نظریه ابتدا تمامی قاره‌های روی زمین به یکدیگر متصل بودند و خشکی بزرگی به نام «پانگه‌آ» را تشکیل می‌دادند، ولی بر اثر وارد شدن فشارهایی از طرف نیروهای درونی زمین کم‌کم از

یکدیگر جدا شدند.

تشابه فسیل‌ها و گیاهان و لبه‌ی ناهمواری‌ها در امتداد غربی سواحل افریقا با سواحل شرق امریکای جنوبی و وجود جانداران و گیاهان یکسان در آنها از دلایلی بود که برای این فرضیه ارائه شد. وگنر چون از خواص مکانیکی بخشهای مختلف پوسته‌ی زمین آگاهی نداشت قاره‌ها را به صورت شناور روی گوشته (جبه) تصور می‌کرد و فکر خود را معطوف به وضع بستر اقیانوس‌ها نمی‌کرد. با این ترتیب مسئله‌ی جابه‌جایی قاره‌ها تا پیدا شدن دلایل کافی در مورد نیروی رانش قاره‌ها مورد تحقیق و مطالعه قرار نگرفت. امروزه علت اساسی جدایی قاره‌ها را رانش قاره‌ای می‌دانند به این ترتیب که مواد مذاب درونی زمین در امتداد شکستگی‌های وسیعی - که از اقیانوس اطلس شمالی تا جنوبی کشیده شده - به خارج نفوذ کرده (فرضیه‌ی گسترش بستر اقیانوس‌ها) و باعث وارد شدن فشارهایی به شرق و غرب گشته و جابه‌جایی قاره‌ها را باعث شده است.

برای مطالعه‌ی بیشتر رجوع کنید به:

- ۱- زمین‌شناسی برای جغرافیا، محمود صداقت، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۲- کتاب علوم زمین، دوره‌ی پیش‌دانشگاهی، رشته‌ی علوم تجربی، وزارت آموزش و پرورش

۲- نام قاره‌ها و اقیانوس‌های جهان را بنویسید.

۳- نقشه را به دلخواه رنگ آمیزی کنید.

* نقشه‌ی گنگ قاره‌ها و اقیانوس‌های جهان

۱- روی نقشه خط‌های فرضی را نامگذاری کنید.

عنوان درس: آسیا کجاست؟

هدف کلی: آشنایی با موقعیت فلات‌ها، نواحی مرتفع و سرزمین‌های پست آسیا
هدف‌های جزئی:

- ۱- آشنایی با موقعیت قاره‌ی آسیا
- ۲- آشنایی با ویژگی‌ها و یا نام فلات‌ها و کوه‌های بلند آسیا
- ۳- آشنایی با نام و ویژگی‌های جلگه‌های پهناور آسیا
- ۴- آشنایی با رودهای مهم چین و هند
- ۵- آشنایی با سرزمین‌های آتش‌فشانی آسیا و موقعیت آنها
- ۶- آشنایی با شبه جزایر بزرگ آسیا

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- موقعیت قاره‌ی آسیا را از نظر ارتباط با اقیانوس‌ها روی نقشه نشان دهند.
- ۲- مرز طبیعی آسیا و اروپا را نام ببرند. (کوه‌های اورال)
- ۳- محل تنگه‌ی برینگ و کانال سوئز را روی نقشه نشان دهند.
- ۴- فلات‌های آسیا را از غرب به شرق و به ترتیب نام ببرند.
- ۵- دلتای بنگال، شبه جزیره‌ی هند و شبه جزیره‌ی عربستان را روی نقشه نشان

دهند.

۶- مجمع‌الجزایر ژاپن، اندونزی و فیلیپین را به عنوان سرزمین‌های آتشفشانی آسیا نام ببرند و روی نقشه نشان دهند.

۷- رودهای مهم چین و هند را نام ببرند.

۸- سرچشمه و مصب رودهای گنگ و براهماپوترا را روی نقشه نشان دهند.

۹- موقعیت جلگه‌ی سیبری را در آسیا مشخص کنند.

وسایل مورد نیاز: نقشه‌ی جهان‌نمای دیواری، نقشه‌های کتاب، نقشه‌ی گنگ، کره‌ی جغرافیایی

روش تدریس: توجه داشته باشید که موقعیت و ناهمواری‌های آسیای ۲ درس در کتاب آمده است. بنابراین هدف از درس (۱) فقط کار و تمرین دانش‌آموزان با نقشه می‌باشد و لزومی به تعریف یا توضیح پدیده‌ها مانند دلتا یا طرز تشکیل جلگه‌ها و سایر مشخصات ناهمواری‌ها نیست. دانش‌آموزان پس از یادگرفتن اسامی و موقعیت ناهمواری‌ها و تمرین بر روی نقشه در یک جلسه، در درس (۲) با ویژگی‌های ناهمواری‌های آسیا آشنا می‌شوند.

ابتدا نقشه‌ی جهان‌نما را در کلاس نصب کنید و محدوده‌ی قاره‌ی آسیا را به دانش‌آموزان نشان دهید. از دانش‌آموزی بخواهید روی این نقشه اقیانوس‌های مجاور قاره‌ی آسیا را نشان دهد و نام ببرد. سپس با استفاده از معلومات قبلی وی از او پرسید: قاره‌ی آسیا به کدام قاره‌ها متصل است؟ اروپا و آفریقا، و توضیح دهید که دو قاره‌ی آسیا و اروپا در واقع یک قاره هستند ولی مرز طبیعی کوه‌های اورال را برای جدایی این دو قاره از یکدیگر در نظر گرفته‌اند. دانش‌آموزان با اسم کانال سوئز (در خاورمیانه) در سال اول راهنمایی آشنا شده‌اند. شما می‌توانید از روی نقشه‌ی درس اول و نقشه‌ی جهان‌نمای دیواری موقعیت آن را به‌عنوان محل پیوند آسیا و آفریقا بر روی نقشه نشان دهید.

از دانش‌آموزان بخواهید به نقشه‌ی درس اول نگاه کنند و از آنها سؤال کنید که آیا آسیا و آمریکا با هم

ارتباط دارند؟ آیا این دو قاره خیلی از هم دورند؟ مابین این دو قاره، از طرف شرق و از طرف غرب، چه قاره‌هایی قرار گرفته است؟

ممکن است اغلب دانش‌آموزان پاسخ دهند که آسیا و آمریکا هیچگونه اتصال و نقطه نزدیکی با یکدیگر ندارند. شما با استفاده از یک کره‌ی جغرافیایی محل تنگه برینگ را به آنها نشان داده و توضیح دهید که وقتی سطح کره‌ی را بر روی یک سطح صاف (نقشه) می‌گسترانیم اقیانوس آرام را به شکل دو تکه در غرب و شرق مشاهده می‌کنیم و حال آن که چنین نیست و ما فقط یک اقیانوس آرام داریم. برای نمایش بهتر می‌توانید دو طرف یک نقشه‌ی جهان‌نما را به هم بچسبانید.

سپس تنگه برینگ و اتصال آسیا و آمریکا به یکدیگر را در شمال نشان دهید.

کلیه‌ی فعالیت‌های درس را در کلاس انجام دهید. از دانش‌آموزان بخواهید به نقشه‌ی ناهمواری‌های آسیا توجه کنند. آنها را به رنگ‌های راهنمای نقشه توجه دهید. رنگ قهوه‌ای نمایانگر چه نوع ناهمواری است؟ رنگ سبز و زرد چطور؟ نواحی آتش‌فشانی چگونه بر روی نقشه مشخص شده‌اند؟

از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت‌های ۲/۱ و ۲/۲ را به‌طور گروهی پاسخ دهند و سپس پاسخ صحیح فعالیت‌ها را با تلفظ صحیح نام مکان‌های روی نقشه به کلاس بیاورید.

نقشه‌ی گنگ آسیا مندرج در کتاب معلم را تکثیر نموده و در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید و بخواهید برای تمرین بیشتر فعالیت‌های مربوط به آن را در منزل انجام دهند و جلسه‌ی بعد به کلاس بیاورند.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب:

فعالیت ۲/۱

- ۱- هند، آرام، منجمد شمالی
- ۲- مغولستان → تبت → پامیر → ایران →
آناطولی →
- ۳- هیمالیا، اورست

فعالیت ۲/۲

- ۱- جلگه رود دجله و فرات (عراق)
- ۲- کوه‌های اورال، رود نی سئی
- ۳- هیمالیا، خلیج بنگال (اقیانوس هند)
- ۴- یانگ تسه کیانگ، هوانگهو
- ۵- یک دلتای مهم آسیا بنگال، سه مجمع‌الجزیره‌ی
آتش‌فشانی آسیا، فیلیپین، اندونزی، ژاپن. دو
شبه‌جزیره‌ی بزرگ آسیا عربستان، هند.

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

- ۱- نمونه‌ی فعالیت‌های کتاب
- ۲- نقشه‌ی گنگ آسیا مندرج در کتاب راهنمای معلم
- ۳- رودهای گنگ و براهماپوترا دلتای
..... را بوجود آورده‌اند.
- ۴- کدام یک از رودهای زیر در کشور چین
جریان دارد؟ گنگ ○ فرات ○ نی سئی ○ یانگ
تسه کیانگ ○
قاره‌ی آسیا و امریکا به وسیله از
یکدیگر جدا می‌شوند.
- ۶- از نظر ناهمواری آسیا را به چند بخش
می‌توان تقسیم کرد؟ توضیح دهید.

دانستنی‌های معلم:

رود گنگ: از کوه‌های هیمالیا سرچشمه می‌گیرد و پس از اتصال با رودخانه براهماپوترا به خلیج بنگال می‌ریزد. درازای آن ۲۵۰۶ کیلومتر و حد متوسط آبی که از این رودخانه به دریا می‌ریزد ۳۸۰۰۰ متر مکعب در ثانیه است. مساحت حوضه‌ی گنگ و براهماپوترا ۱۷۳۰۰۰۰ کیلومتر مربع است. این دو رودخانه در کشور بنگلادش به هم پیوسته و دلتای سندرین (بنگال) را با مساحتی حدود ۵۷۰۰۰ کیلومتر مربع تشکیل می‌دهد.

شاخه‌های اصلی رود گنگ عبارتند از هوگل و میگنا. این رود، براساس کتب مقدس هندو، مقدس‌ترین رودخانه‌ی سطح زمین است و زمانی خلق شد که الهه‌ای به نام گانگا از بهشت به زمین آمد. در کنار این رودخانه مراسم مذهبی مخصوص هندوها انجام می‌شود.

رود یانگ تسه کیانگ: نامی که در چین معمولاً به این رودخانه اطلاق می‌شود چانگ جیانگ است که از کوه‌های تانگولا در ارتفاعات تبت سرچشمه می‌گیرد و پس از طی مسیری در حدود ۵۵۲۰ کیلومتر به دریای شرق چین می‌ریزد. و از نظر طول و میزان آب بزرگترین رودخانه‌ی چین به حساب می‌آید. مساحت حوضه آن ۱۸۰۰۰۰۰ کیلومتر مربع و حد متوسط آبی که به دریا می‌ریزد ۳۴۰۰۰ متر مکعب در ثانیه می‌باشد. بندر شانگ‌های با ده میلیون سکنه، بزرگترین شهر تجاری چین و یکی از بزرگترین بنادر جهان، در کنار این رود قرار دارد.

شبه جزیره: پیش‌رفتگی خشکی در دریا را،

به طوری که خشکی مذکور از سه طرف به دریا محدود شده و از یک سو به خشکی های اصلی متصل شده باشد، شبه جزیره گویند.

تنگه برینگ: این تنگه که در ساحل آلاسکا، آسیا و آمریکا را از هم جدا می کند، همچنین دریای برینگ در شمال اقیانوس آرام، به افتخار دریانورد و کاشف دانمارکی و تیوس برینگ نامگذاری شده است. علاوه بر این او کاشف آلاسکا هم بود و هنگام بازگشت کشتی اش در هم شکست و در جزیره ای که اکنون به نام او خوانده می شود فوت کرد.

سرزمین های آتشفشانی مشرق و جنوب شرقی آسیا: در سال ۱۹۶۸، از نظریه های جابه جایی قاره ها و گسترش بستر اقیانوس ها، نظریه ای کامل تری به نام نظریه ای زمین ساخت ورقه ای (تکتونیک صفحه ای) ارائه شد. براساس این نظریه سنگ کره (لیتوسفر) خارجی و جامد شامل چند ورقه بزرگ و کوچک است که بر روی سست کره (استنوسفر) قرار

دارند و سست کره حالت سیال دارد. ورقه ها شامل خشکی و دریاست و بنابراین بستر اقیانوس ها نیز همراه قاره ها در حرکت است این صفحه ها به هم نزدیک یا دور می شوند و یا در امتداد هم می لغزند و در مرز میان آنها فعالیت هایی چون زلزله، آتش فشان، کوه زایی و غیره را می توان مشاهده کرد.

زلزله شناسان معتقدند نواحی زلزله خیز و آتش فشانی جهان با حرکت صفحه ها و گودال های اقیانوسی ارتباط دارد. ۷۵ درصد آتش فشانی های فعال جهان روی نوار حاشیه ای اقیانوس آرام واقعند. حرکت حاشیه ای غربی صفحه اقیانوس آرام به سمت غرب، مجموعه جزایر قوسی را در امتداد ساحل شرقی آسیا پدید آورده است. گودال های اقیانوسی (گودال ماریان، ژاپن، کوریل و ...) با رشته جزایر آتش فشانی در حاشیه ای غربی اقیانوس آرام از جمله مناطق بسیار فعال پوسته ای زمین و زلزله خیز و آتش فشانی می باشند.

عنوان درس: آیا آسیا قاره‌ی فلات‌های بلند و جلگه‌های پهناور است؟

هدف کلی: آشنایی با ناهمواری‌های آسیا

هدف‌های جزئی:

- ۱- آگاهی از چگونگی ایجاد جلگه‌های آسیا
- ۲- آشنایی با چگونگی پدید آمدن دلتا
- ۳- آشنایی با ویژگی‌های دلتا
- ۴- آگاهی از موقعیت سرزمین‌های آتش‌فشانی آسیا در کناره‌های اقیانوس آرام
- ۵- آشنایی با جزایر آتش‌فشانی اقیانوس آرام

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- قاره‌ی آسیا را از نظر ناهمواریها تقسیم بندی کنند.
- ۲- محدوده‌ی جلگه سیبری و تاریخچه‌ی زمین‌شناسی آن را توضیح دهند.
- ۳- چگونگی تشکیل جلگه‌های پهناور آسیا را توضیح دهند.
- ۴- جلگه‌های عراق و گنگ و سند و رودهای به‌وجود آورنده این جلگه‌ها را نام

ببرند.

- ۵- دلتا را تعریف کنند.
- ۶- چگونگی پدید آمدن دلتا را توضیح دهند.
- ۷- علت بروز آتش‌فشان و زلزله در جنوب شرقی آسیا را بیان کنند.
- ۸- چند جزیره‌ی آتش‌فشانی و زلزله‌خیز را در جنوب شرقی آسیا نام ببرند.

وسایل مورد نیاز: تخته و گچ، نقشه‌ی جهان‌نمای دیواری (طبیعی)، نقشه و عکس‌های کتاب و ناهمواریهای عمده‌ی آسیا به خوبی آشنا شده‌اند در درس گذشته دانش‌آموزان با موقعیت و اسم مکانها و ناهمواریهای عمده‌ی آسیا به خوبی آشنا شده‌اند و روش پیشنهادی ارائه‌ی درس: از آنجایی که سوالاتی درباره‌ی ناهمواری‌های آسیا طرح کنید و از

درباره‌ی نآرام بودن پوسته‌ی زمین در مشرق و جنوب شرقی آسیا و جزایر آتش‌فشانی جاوه و سوماترا توضیح دهید و آنها را بر روی نقشه‌ی جهان‌نمای دیواری نشان دهید. از دانش‌آموزان بخواهید به طور گروهی فعالیت‌های کتاب را پاسخ دهند. فعالیت ۳ و ۴ را به‌عنوان تکلیف منزل معین کنید و فعالیت ۱، ۲ و ۵ را در کلاس انجام دهید.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب:

- ۱- بله، زیرا رودها در این ناحیه آبرفت‌ها را به‌جای می‌گذارند و خاک حاصل‌خیزی به وجود می‌آورند.
- ۲- جایی که رود به دریا می‌ریزد. رودها آبرفت‌ها را در دهانه خود در جایی که به دریا می‌ریزند انباشته می‌کنند. از انباشته شدن دائمی آبرفتها در دهانه‌ی رودها، دلتا که سرزمینی مثلث شکل است، به وجود می‌آید.
- ۳- گنگ و براهماپوترا، کشور بنگلادش
- ۴- بله، دلتای سفید رود که از آبرفت سفید رود بوجود آمده است. (گیلان)
- ۵- پاسخ صحیح جدول:

	آ		ج			
س	ر	ت	ا	م	و	
ن	ا		و			
د			ه			
	م					

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

- ۱- دلتا را تعریف کنید و مثال بزنید.
- ۲- چرا رودهایی که در جلگه‌های پهناور چین جریان دارند هر چند یکبار جای بستر خود را تغییر

آنها بخواهید موقعیت این مکان‌ها را بر روی نقشه نشان دهند؛ مثلاً: فلات‌های بلند آسیا را به ترتیب نام ببرند. سرزمین‌های آتش‌فشانی بیشتر در کدام سمت آسیا دیده می‌شوند؟ جلگه‌ها و سرزمین‌های پست بیشتر در کدام نواحی آسیا قرار دارند؟

سپس از آنها بخواهید به نقشه‌ی ناهمواری‌های آسیا در درس دوم نگاه کنند و سه نوع ناهمواری: فلات‌ها و کوه‌های بلند، سرزمین‌های پست و جلگه‌ای و سرزمین‌های آتش‌فشانی را بر روی نقشه مشخص کنند. درباره‌ی این که جلگه و فلات سیبری جزء ناهمواری‌های قدیمی‌تر است که طی میلیون‌ها سال فرسایش یافته و دریایی وسیع قبلاً در این ناحیه قرار داشته و هم اکنون دریاچه‌ی آرال و خزر بقایای این دریا هستند، توضیح دهید و بعد اشاره کنید که فلات‌ها و کوه‌های بلند جزء ناهمواری‌های جوان آسیا می‌باشند. از دانش‌آموزان بخواهید چند جلگه در آسیا را نام ببرند و از آنها سؤال کنید که جلگه چگونه پدید می‌آید. آنها با استفاده از معلومات قبلی (تعریف و توضیح جلگه در سال اول راهنمایی) پاسخ خواهند داد. سپس پرسید: نام یک دلتای مهم آسیا که در درس قبل آموختید چیست؟ - دلتای بنگال - این دلتا را روی نقشه نشان دهید. (نقشه‌ی درس دوم) کدام رودها در این دلتا جریان دارند؟ سرچشمه‌ی آنها کجاست؟ این رودها به کجا می‌ریزند؟ و به این ترتیب چگونگی پدید آمدن دلتا را در مصب یا دهانه‌ی رودها توضیح دهید و به شکل مثالی این پدیده اشاره کنید. آن‌گاه توجه دانش‌آموزان را به تصویر دلتا در کتاب جلب کنید و سپس از آنها بخواهید روی نقشه‌ی درس دوم چند دلتای دیگر را (بدون ذکر نام) نشان دهند.

می دهند؟

۳- سرزمین های آتش فشانی و زلزله خیز آسیا بیشتر در کناره های اقیانوس قرار گرفته اند.

۴- پدیده های مربوط به هم را با یک خط متصل کنید.

- نمونه ی فعالیت های کتاب

دلتای بنگال

فرات

اندونزی

اورست

عراق

گنگ

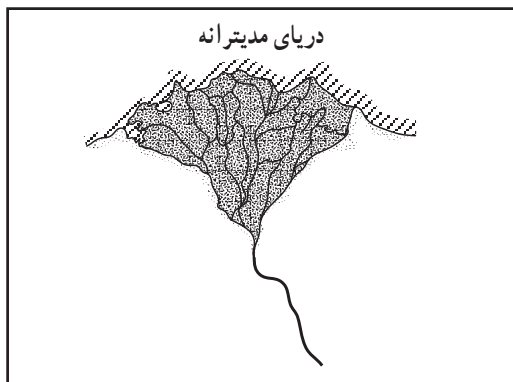
تبت - پامیر

جاوه

دانستنی های معلم:

دلتا: قطعه زمینی است به شکل مثلث در مصب رود. از آنجا که این زمین ها به شکل حرف دلتای یونانی (Δ) می باشند بدین نام معروف شده اند. دلتاها حاصل بر جای ماندن مواد حمل شده توسط رودها در دهانه ی آنها می باشند و اشکال گوناگون دارند که از آن میان دلتای به شکل پای پرندگان معروف تر است. دلتاها به علت داشتن خاک حاصل خیز برای کشاورزی مساعدند ولی با طغیان رودها در معرض خطر قرار می گیرند.

از دلتاهای معروف می توان دلتای سفیدرود (در ایران) دلتای رود گنگ و براهماپوترا (در بنگال) را نام برد. سیل در بنگلادش: بنگلادش با جمعیت زیاد و درآمد سرانه ی ۱۶۰ دلار از فقیرترین کشورهای جهان محسوب می شود. و بیش از ۱۱۷ میلیون نفر (۱۹۹۱) جمعیت دارد. سرزمین بنگلادش بزرگترین دلتای

دلتای رود نیل

رودخانه ای دنیاست. میلیون ها نفر بر زمین های موسوم به «چار» زندگی می کنند که در واقع موانعی هستند از گل و شن که در قسمت میانی دلتای بنگال قرار دارد و هر ساله مقداری از آنها در اثر امواج اقیانوس و یا باران های موسمی شسته شده و از بین می روند.

مردم بنگلادش به طغیان آب رودخانه های گنگ و براهماپوترا که به این کشور وارد می شود و باران های موسمی، عادت دارند. این آب برای کشاورزی و کشت برنج حیاتی است و جریان های ملایم گل حمل شده توسط رودها به باروری خاک کمک می کند.

علاوه بر نوسانات طبیعی و بی نظمی باران های موسمی، فعالیت های انسانی نامناسب نیز بر وقوع حوادث طبیعی افزوده است. تخریب شبکه آبراهه کوهستانی، از بین بردن جنگل ها، چرای بیش از حد دام ها و روش های دوام ناپذیر کشاورزی در بوتان، هند، نپال و دامنه های شمالی هیمالیا باعث شده است که جاری شدن سیل های عظیم که در گذشته هر پنج سال یک بار اتفاق می افتاد بیشتر شود و به هر ۴ سال یک بار برسد که در اثر آن هزاران نفر کشته و صدها هزار نفر آواره یا گرفتار عواقب سیل می شوند.